Romanoslavica XLV

ETIMOLOGII REVIZUITE

Mariana MANGIULEA

Al. Graur a făcut cândva o observaţie pertinentă, şi anume că „nici un lingvist nu are dreptul de a accepta orbeşte ipotezele anterioare şi nu se poate dispensa, dacă nu de a prezenta personal etimologii, cel puţin de a se pronunţa asupra celor prezentate de alţii" (1963: 8). Prin lucrarea de faţă dovedim că nici noi, în ciuda mai modestelor noastre puteri, nu ne-am putut sustrage acestei tentaţii.

Înainte de a prezenta câteva soluţii etimologice, am considerat necesar să facem o succintă trecere în revistă a contactelor lingvistice româno-bulgare, cu accent pe elementele lexicale româneşti din limba bulgară şi a cercetărilor în domeniu pentru a oferi un cadru demonstraţiei noastre.

Româna şi bulgara sunt un caz interesant de contact a două limbi neînrudite genetic, dar făcând parte din aşa-numita "uniune lingvistică" balcanică, în cadrul căreia semnificaţia substratului şi influenţa limbii greceşti sunt doar doi dintre factorii ce imprimă trăsături comune celor două limbi în discuţie (pentru apariţia şi consacrarea acestei noţiuni s-au pronunţat Vl. Gheorghiev, *"L'union linguistique" balkanique. L'état actuel des recherchers*, în „Linguistique balkanique", XX, 1977, p. 5-15; Al. Rosetti, *Istoria limbii române. De la origini până la începutul secolului al XVII-lea*, ediţie definitivă, Bucureşti 1986; M. Sala, *Limbi în contact*, Bucureşti, 1997).

Contactul dintre slavii de sud (ramura bulgaro-macedoneană) şi populaţia romanizată din provinciile dunărene s-a efectuat atât la nordul, cât şi la sudul Dunării şi de la aceştia ne-au rămas în limba română cele mai vechi împrumuturi de origine slavă, care prezintă trăsăturile idiomului slavilor de sud-est. Cele două limbi s-au influenţat reciproc, marcate de o îndelungată perioadă de bilingvism, a cărei limită inferioară cercetătorii o plasează între secolele al VI-lea – al IX-lea, iar pe cea superioară între secolele al XII-lea – al XIV-lea (despre bilingvismul slavo-român şi româno-slav vezi S. Bernstein, 1958; despre posibilitatea unui bilingvism slavo-latin şi latino-slav v. Al. Niculescu, *Individualitatea limbii române între limbile romanice. 3. Noi contribuţii*, Clusium, 1999). Adoptarea slavonismului cultural în voievodatele româneşti, utilizarea, mai ales între secolele al XIV-lea – al XVI-lea, a limbii slavone (în redacţia sa medio-bulgară) în Biserică, în administraţie, în diplomaţie a constituit premisa consolidării şi pătrunderii, pe cale cărturărească, a unui număr însemnat de împrumuturi de origine

BDD-A24226 © 2009 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 17:30:25 UTC)

slavă în limba română.

Încă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, când apar lucrările fundamentale ale ilustrul învăţat sloven Fr. Miklosich[1], considerat întemeietorul studiilor slavo-române, în centrul preocupărilor lingviştilor români şi străini, slavişti şi romanişti, s-a aflat în primul rând cercetarea parametrilor influenţei slave în limba română, atât la nivel dialectal, cât şi la cel al limbii literare (v. detaliat la G. Mihăilă*, Studii de lexicologie şi istorie a lingvisticii româneşti*, Bucureşti, 1973 şi idem, *Studii de lingvistică şi filologie*, Timişoara, 1981).

În ceea ce priveşte influenţa limbii române asupra limbilor slave, primele observaţii i le datorăm aceluiaşi Fr. Miklosich, care semnalează şaisprezece cuvinte de origine română în limbile slave, termeni pastorali, cu precădere (v. nota 1).

În lingvistica românească, ideea necesităţii studierii elementelor româneşti din limbile slave este evidenţiată pentru prima oară de către B.P. Hasdeu, susţinută şi dezvoltată mai apoi prin investigarea concretă a acestui subiect de către I.-A. Candrea[2]. Raporturile lingvistice româno-bulgare sunt tratate într-o manieră mai complexă de către Th. Capidan (v. cap. *Istoricul cercetărilor privind influenţa românească în lexicul limbii bulgare* în Mariana Mangiulea, *Împrumuturi lexicale româneşti în limba bulgară literară*, Bucureşti, 2000, p 6-32) care apreciază la aproximativ 200 numărul cuvintelor româneşti în vocabularul limbii bulgare, etimologiile sale fiind confirmate, în bună măsură, de cercetările ulterioare. Citǎm dintre acestea: bg. dial. *арнич* < rom. *arnici*, bg. dial. *бръндза* < rom. *brândză*, bg. dial. *бордей, бурдей* < rom. *bordei*, bg. dial. *лишия* < rom. *leşie*, bg. *зестра* < rom. *zestre* ş.a.[3]. O parte însemnată a materialului privitor la bulgară din studiul lui Th. Capidan este reluată de către Al. Rosetti, în *Istoria* sa, în capitolul referitor la expansiunea limbii române în limbile vecine[4].

În aceeaşi perioadă, aspecte ale raporturilor lingvistice româno-bulgare sunt abordate şi în lingvistica bulgară, cercetătorii preocupându-se, în mod special, de

[1] Autor al unor lucrări de o certă valoarea şi astăzi: *Lexicon paleoslovenico-graeco-latinum*, 1862-1865; primul dicţionar etimologic al limbilor slave, *Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen*, Viena, 1886. Fr. Miklosich inaugurează şi seria cercetărilor referitoare la împrumuturile străine în limbile slave, precum şi a influenţei slave în limbile română, maghiară, albaneză, neo-greacă prin lucrările *Die Fremdwörter in den slavischen Sprachen*, în "Denkschriften", XV, 1867, p.73-140 şi *Die slavischen Elemente im Rumunischen*, in "Denkschriften", XII, Viena, 1861.

[2] B.P. Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae*, 1886, vol. I, p. 934; I.A Candrea, *Elementele române în limbile slavice*, în „Noua revistă română",1900, vol. I, nr. 9, p. 399-409.

[3] Th. Capidan, *Raporturile lingvistice slavo-române. Influenţa română asupra limbei bulgare*, în „Dacoromania", Cluj, III, 1923, p. 123-238.

[4] Alexandru Rosetti, *Istoria limbii române. De la origini până la începutul secolului al XVII-lea*, ediţie definitivă, Bucureşti, 1986.

BDD-A24226 © 2009 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 17:30:25 UTC)

influenţa bulgară veche (slavă veche) asupra limbii române. În această direcţie se înscriu unele dintre lucrările lui St. Mladenov şi B. Ţonev[1].

Studiul contactelor lingvistice slavo-române a trezit interesul şi preocuparea unor lingvişti de valoare, români şi bulgari, precum Ov. Densusianu, I. Bogdan, N. Drăganu, Sextil Puşcariu, E. Petrovici, Al. Rosetti, I. Pătruţ, P. Olteanu, G. Mihăilă, K. Mircev, Vl. Gheorghiev, Iv. Gălăbov, B. Simeonov, St. Ilcev, Maxim Mladenov (v. *Bibliografia*) şi alţii, care, prin lucrările lor, din perspective diverse, au contribuit substanţial la progresul cercetărilor în această direcţie.

Însă, trebuie să recunoaştem faptul că, până la Vl. Gheorghiev şi, parţial, chiar după publicarea primelor sale etimologii în domeniu, acum cincizeci de ani (*Въпроси на българската етимология*, Sofia, 1958), cercetătorii bulgari au minimalizat influenţa românească în limba bulgară literară şi chiar în cea populară, estompând-o în spatele noţiunii de „filieră" (pe drept cuvânt, criticată de I. Pătruţ) sau neţinând seama de „etimologia multiplă" (concept introdus în lingvistica românească de Al. Graur). Contribuţiile eminentului lingvist Vl. Gheorghiev le depăşesc pe cele ale predecesorilor săi prin amploarea cercetărilor etimologice, prin bogata informaţie din sfera limbilor slave şi a celor balcanice şi, nu în ultimul rând, prin spiritul de seriozitate şi obiectivitate ştiinţifică, pe care le instituie, inclusiv în elaborarea *Dicţionarului etimologic al limbii bulgare*.

Incontestabil, cele mai numeroase achiziţii lexicale bulgăreşti din română se găsesc în graiuri, în special în cele din nordul şi nord-estul Bulgariei, ca efect firesc al vecinătăţii geografice cu România, al contactului neîntrerupt dintre cele două popoare (bg. *брашовка* < rom. *Braşov,* bg. *бробода* < rom. *broboadă,* bg. *курка* < rom. *curcă,* bg. *леука* < rom. *leucă,* bg. *поята* < rom. *poiată,* bg. *мурта* < rom. *turtă,* bg. *урда* < rom. *urdă,* bg. *чутура* < rom. *ciutură* etc.). Sunt de remarcat în această privinţă studiile lui Maxim Mladenov, dialectolog de renume şi bun cunoscător al limbii române, ale cercetătorilor Maria Osman Zavera şi Virgil Nestorescu şi lucrări mai recente, cum ar fi cea a Paraschivei Boboc de la Universitatea Ovidius[2].

Sferele lexicale cel mai bine reprezentate sunt terminologia casnică, cea legată de unele meserii, termenii botanici, terminologia agricolă sau pastorală. Constatăm că

---

[1] Stefan Mladenov, *История на българския език (превод и редакция на проф. др. Ив. Дуриданов от немското издание през 1929)*, Sofia, 1979; Benio Ţonev, *История на българския език*, том 2, посмъртно издание, Sofia, 1934.

[2] Maxim Sl. Mladenov, *Influenţe româneşti în „Abecedarul bulgăresc" al lui Petăr Beron (Braşov, 1824)*, în SCL, 1975, nr. 2, 159-165; *Elemente româneşti în terminologia populară bulgară din domeniul îmbrăcămintei*, în „Cercetări de lingvistică", XVII, nr. 2, 1972, p. 263-277; Virgil Nestorescu, *Cuvinte româneşti în limba bulgară*, în *Studii de slavistică*, vol. II, 1971, 141-146; *Împrumuturi româneşti în limba bulgară* în LR, 1990,XXXIX, nr. 5-6, 419-422; *Contacte lingvistice interbalcanice. Elemente româneşti în limba bulgară*, 2002, Bucureşti; Maria Osman Zavera, *Împrumuturi lexicale româneşti în graiurile limbii bulgare*, 2002, Bucureşti; Paraschiva Boboc, *Cuvinte româneşti populare în limba bulgară*, Ovidius university Press, Constanţa, 2005.

BDD-A24226 © 2009 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 17:30:25 UTC)

unele împrumuturi au trecut din graiuri în limba bulgară literară, înlocuind, în unele cazuri, cuvântul slav autohton (bg. *гуша* < rom. *guşă*, bg. *карам* < rom. *a căra,* bg. *пуйка*< rom. *puică* etc.). De asemenea, este o evidenţă faptul că cele mai vechi împrumuturi lexicale româneşti aparţin domeniului culturii materiale: un număr relativ mic de cuvinte a pătruns în limba bulgară în perioada primelor contacte lingvistice româno-bulgare (bg. *бордей* < rom. *bordei*, bg. *вакъл* < rom. *oacheş*, bg. *коластра* < rom. *colastră*); estimăm că din epoci ulterioare (secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea) sunt prezente în limba bulgară românisme, precum bg. *буркан* < rom. *borcan,* bg. *копой* < rom. *copoi,* bg. *маса* < rom. *masă,* bg. *сапун* < rom. *săpun*.

Spre deosebire de acestea, elementele româneşti intrate în limba bulgară pe parcursul celei de-a doua jumătăţi a secolului al XIX-lea sunt, în marea lor majoritate, împrumuturi culte, din domeniul social-politic. Este perioada în care relaţiile româno-bulgare ajung la un punct culminant, când, sub imperativele epocii, foarte mulţi bulgari (ţărani, meşteşugari, negustori, dascăli, cărturari, revoluţionari, scriitori) sunt nevoiţi să emigreze în România. Emigraţia intelectuală bulgară din România, formată din scriitori importanţi, oameni de cultură, printre care P. Beron, G.S. Rakovski, Hr. Botev, L. Karavelov, Iv. Vazov, a desfăşurat o susţinută activitate politică, publicistică, culturală în oraşele Bucureşti, Brăila, Galaţi, Giurgiu, Ploieşti. Nu este lipsit de interes să amintim faptul că în anul 1866 ia naştere la Brăila primul teatru bulgăresc; tot aici în 1869 se înfiinţează „Societatea literară bulgară", care, mai târziu, a constituit baza Academiei Bulgare. În România s-au tipărit, între 1852 şi 1878, cincizeci şi şapte de ziare, reviste şi broşuri, care în bună parte au fost animate de scriitorii menţionaţi mai sus. Operele lor au suferit în mod firesc influenţa limbii române, pe care unii dintre ei chiar o vorbeau.

În acest sens, semnalăm aprecierile cercetătorului bulgar B. Simeonov, discipol şi colaborator al lui Vl. Gheorghiev: „Limba noastră [bulgară] literară modernă ia naştere şi se formează în strânsă legătură cu lupta poporului pentru eliberare naţională şi cultural-educaţională. Creatorii ei au fost militanţii Renaşterii bulgare, care, cu puţine excepţii, au trăit şi activat în România. Încă cu primii săi paşi, limba noastră naţională începe să înlăture elementele turceşti, care o invadaseră masiv în perioada dominaţiei multiseculare. Odată cu valul de modernitate venit dinspre Rusia şi Europa, nu rareori prin mijlocirea României, odată cu ideile şi tendinţele politice, au pătruns în lexicul emigraţiei revoluţionare noile concepte, îmbrăcate în haine europene, deseori cu croială românească. (...) În acea vreme, în România se publicau ziare şi reviste progresiste în limbile română şi franceză, care au exercitat influenţă asupra cărturarilor şi revoluţionarilor noştri. Chiar unii dintre ei îşi tipăreau ziarele în limba română. Iar, aşa cum au arătat cercetările lingviştilor români, limba română din acea perioadă avea deja un lexic dezvoltat şi stabilizat pentru toate domeniile vieţii social-politice şi cultural-economice. Astfel s-au creat condiţii extrem de prielnice ca limba română să influenţeze limba noastră literară, aflată în perioada formării sale. Şi o astfel de influenţă asupra limbii noastre s-a produs cu adevărat" **(**B. Simeonov 1964: 345, 350).

BDD-A24226 © 2009 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 17:30:25 UTC)

Împrejurările speciale amintite mai sus demonstrează încă o dată că interferenţele dintre limbi nu sunt legate atât de numărul de vorbitori supuşi contactelor lingvistice, cât mai ales de realităţi sociale, istorice şi culturale, care sunt variate şi complexe.

Astfel, pe lângă limbile rusă şi franceză, limba română a reprezentat pentru limba bulgară o importantă sursă şi un intermediar în însuşirea terminologiei internaţionale din toate domeniile de activitate.

Actualmente, în limba bulgară literară, numărul cuvintelor de origine românească este relativ scăzut. După analizele noastre această cifră se ridică la aproximativ o sută de împrumuturi care aparţin, mai ales, domeniului socio-politic (bg. *абонат* < rom. *abonat*, bg. *абонамент* < rom. *abonament*, bg. *албум* < rom. *album*, bg. *аритметика* < rom. *aritmetică*, bg. *брошура* < rom. *broşură*, bg. *булевард* < rom. *bulevard*, bg. *кандидат* < rom. *candidat*, bg. *конституционален* < *constituţional*, bg. *французойка* < rom. *franţuzoaică*, bg. *гара* < rom. *gară*, bg. *гратис* < rom. *gratis*, bg. *интригант* < rom. *intrigant*, bg. *визита* < rom. *vizită* etc.); lor li se alătură cuvinte precum bg. *бишкота* < rom. *pişcot*, bg. *картоф* < rom. *cartof* ; termeni care denumesc obiecte de îmbrăcăminte şi încălţăminte (bg. *жакета* < rom. *jachetă*, bg. *качулка* < rom. *căciulă*, bg. *пелерина* < rom. *pelerină*, bg. *ботуш* < rom. *botoş*, bg. *гети* < rom. *ghete*, bg. *пантоф* < rom. *pantof*, bg. *катарама* < rom. *cataramă*, bg. *панделка* < rom. *panglică*, dial. *pandlică, pandilcă* ş.a.

Pe parcursul cercetărilor ne-am sprijinit în bună măsură pe informaţia oferită de principalele dicţionare ale limbii bulgare şi ale limbii române. Astfel, am descoperit unele neconcordanţe cu privire la etimologia unuia şi aceluiaşi cuvânt bulgăresc. Nu sunt foarte numeroase cazurile în care toate dicţionarele să fie de acord cu etimilogia românească a termenului bulgar respectiv. Alteori, nici măcar unul din dicţionarele fundamentale ale limbii bulgare nu stabileşte un etimon românesc, deşi în literatura de specialitate, cercetătorii s-au pronunţat asupra originii româneşti a unor cuvinte ca *адреса* (înv.), *карам, рентабилен, французойка*. Am reţinut şi situaţii surprinzătoare: faptul că unele împrumuturi din română au fost multă vreme privite în lucrările lexicografice româneşti (şi încă sunt) ca elemente lexicale de origine bulgară în română, în vreme ce autorii dicţionarelor bulgăreşti marchează (în cele mai multe dintre cazuri) provenienţa lor în bulgară din română. Există şi cazuri în care principalele dicţionare ale limbii bulgare propun etimologii româneşti în mod eronat, după opinia noastră: bg. *ламперия, куфар, фис*.

În continuare, vă supunem atenţiei două soluţii etimologice. În primul caz este vorba de un element lexical, pe care nici un dicţionar al limbii bulgare nu-l glosează ca împrumut din română. Cu date concrete încercăm să demonstrăm originea românească a cuvântului bulgăresc *претéнция*.

În al doilea caz oferim, după părerea noastră, o explicaţie etimologică justă şi argumentată pentru bg. *кáна*, ce figurează la originea rom. *cană*, în unele dicţionare ale

BDD-A24226 © 2009 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 17:30:25 UTC)

limbii române, în timp ce, autorii *Dicţionarului etimologic al limbii bulgare* privesc situaţia invers – termenul bulgăresc ca pe un posibil împrumut din română.

прете́нция „ж. 1. Настоятелно искане; домогване, притезание. *Нямам претенция за председател*. 2. *разг*. Обикн. *мн*. Голямо мнение за себе си. *Той има големи претенции*. От лат.“ (BTR3: 778 – *Dicţionarul explicativ*, ed.3). Sunt înregistrate şi derivatele: *претендент, претендентка, претендирам, претенциозен, претенциозност*. În (*Dicţionarul de cuvinte străine*) RČD: 690 se stabileşte ca etimon germ. *Prätention* după lat. *praetentio*, unele derivate fiind considerate împrumuturi din rusă (*претендент, претендентка, претенциозен*), iar altele din germană (*претендирам*). Cu surprindere, am observat că în (*Dicţionarul etimologic al limbii bulgare*) BER cuvântul nu figurează, dintr-o regretabilă scăpare, care nădăjduiesc va fi corijată. După cercetările mele, *Dicţionarul bulgar-francez* al lui Iv. Bogorov, tipărit în 1871, este primul izvor lexicografic care glosează termenul în discuţie, (BFR: 314).

Remarcând nu o dată prezenţa acestuia în publicistica lui Hr. Botev, cercetătorul bulgar Boris Simeonov susţine (fără a demonstra însă) că la originea bg. *претенция* se află rom. *pretenţie* (1966: 281). Iată două exemple extrase din articole semnate de Botev în ziare apărute la Bucureşti şi Brăila: *Нараненият казал, че той се е ударил сам и затова няма никаква претенция* („Независимост“, 1873); *Румъния, която е в състояние да прехвърли повече от 50 хиледи добре обучена войска отвъд Дунав, и която се е убедила вече, че Турция няма да и прости никога претенциите за правото да сключва търговски и политически конвенции с другите държави...* („Знаме“, 1874). Mult mai rar se întâlneşte în presa bulgară a vremii, pentru a desemna aceeaşi noţiune, forma rusească vorbită *притезания*, azi *притяза́ние* (Simeonov 1966: 281).

În *Dicţionarul* lui Vasmer este inventariat rus. *претензия* < pol. *pretenzja* şi forma învechită, atestată în epoca lui Petru cel Mare, *претенцея* < germ. *Prätention* (Vasmer, REW, II: 430).

Rom. *preténţie* „s.f. 1. Revendicare a unui drept; drept pe care şi-l revendică cineva. 2. Convingere (nejustificată) pe care o are cineva despre meritele sale şi cerinţa ca această convingere să fie împărtăşită şi de ceilalţi; (la pl.) aere de superioritate, ifose/ intenţie, dorinţă, năzuinţă ambiţioasă. 3. Exigenţă; provine din fr. *prétention*, conform informaţiei din DEX, 1998: 845). Frederic Damé îl semnalează în dicţionarul său, cu specificarea celei mai vechi atestări la Dimitrie Cantemir (DDRF, III: 271). În dicţionarul lui Tiktin-Miron, III: 196 se devansează această atestare, fiind consemnată o primă prezenţă a rom. *pretenţie* la 1694, în *Foletul novel*... de Emil Vârtosu. Cuvântul apare frecvent în limbajul presei româneşti din prima jumătate a secolului al XIX-lea[1].

[1] Vezi *Contribuţii la istoria limbii române literare în secolul al XIX-lea*, sub redacţia acad. T. Vianu, Bucureşti, 1956-1958.

BDD-A24226 © 2009 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 17:30:25 UTC)

După cum se poate observa, între rom. *pretenţie* şi corespondentul său din limba bulgară există o identitate formală şi semantică incontestabilă. Raportul dintre cei doi termeni, aşa cum indică vechimea lor, demonstrează anterioritatea elementului lexical românesc. De asemenea, trebuie luată în considerare prezenţa bg. *претенция* în lexicul lui Hr. Botev, în publicaţii apărute în România.

Cele expuse mai sus infirmă etimologia propusă de dicţionarele bulgăreşti şi constituie argumente suplimentare în sprijinul afirmaţiei lui Simeonov, conform căreia bg. *претенция* este împrumutat din română.

кана "ж. 1. Малък съд за вода, вино и др. под., изработван от различен материал (порцелан, стъкло, глина и др.) с дръжка и със широк отвор с улей за изливане на течността (1. Vas mic pentru apă, vin şi altele asemănătoare, executat din materiale variate, faianţă, sticlă, argilă ş.a.). cu toartă şi cu o gură largă pentru scurgerea lichidului. *Между сечивата, стърготините и разните дрвени късове по масата се виждаше доста голяма прочукана кана*. Д. Талев, ЖЦ, 255, 1952. 2. Количество течност, което се вмества в такъв съд. (Conţinutul unui astfel de vas.) – От нем. *Kanne*" (din germ. *Kanne*) (RBE, 7: 147).

La originea bg. *кана* 'vas cu toartă pentru lichide', BER, 2: 196 presupune, pe lângă germ. *Kanne* (etimologie propusă de St. Mladenov, TnH: 230), şi posibilitatea unui împrumut din rom. *cană*. RČD: 368 preia opinia cercetătoarei Maria Filipova-Bairova care susţine că este vorba de un împrumut din gr. *kanata*, la rândul său dintr-un lat. târziu **cannata*, cu apocopa lui *-ta*, considerat articol hotărât, fem. – ipoteză pe care autorii BER o socotesc neconvingătoare[1].

Şi originea rom. *cană* „s.f. 1. Vas cu toartă care serveşte la băut sau la scos lichide dintr-un vas mai mare. /Conţinutul unui astfel de vas. 2. Vas de formă cilindrică în care se depune banda de bumbac, de in sau de cânepă, la cardele şi laminoarele din filaturi" a suscitat destule discuţii. DLR, II: 71 îl înregistrează ca împrumut din bg. *кана* sau din germ. *Kanne*, la fel şi DEX: 1975, 114, respectiv, ediţia a II-a: 1998, 131. H. Tiktin, care indică prima apariţie a cuvântului la Dosoftei, anul 1683, stabileşte la etimologia cuvântului românesc s-cr. *кана* < germ. *Kanne* (TDRG, I: 272), ipoteză susţinută şi de L. Şăineanu (ŞăineanuDU: 96), dar termenul sârbo-croat are altă semantică. Un împrumut indirect din germ. *Kanne* se propune în Tiktin-Miron, I: 427 (1988), unde se semnalează cea mai veche atestare a rom. *cană* la anul 1640, înregistrat în *Lepturariul* lui Aron Pumnul. Lingvistul maghiar L. Tamas este de părere că la originea cuvântului românesc s-ar afla ung. *kanna* împrumutat din germ. *Kanne* şi atestat în limbă de la începutul secolului al XVI-lea (TamasEty: 162) şi aceasta ar putea fi etimologia corectă.

[1] Maria Filipova-Bairova, *Гръцки заемки в съвременния български език*, Sofia, 1960, p. 99.

BDD-A24226 © 2009 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 17:30:25 UTC)

Cât priveşte germ. *Kanne*, acesta provine din lat. *canna* „trestie, stuf, papură" (Kluge F. 1963: 346).

Despre vechimea în limbă a bg. *кана*, dicţionarele limbii bulgare nu oferă atestări. Cuvântul nu figurează în *Dicţionarul* lui Naiden Gherov (sfârşitul secolului al XIX-lea). L-am găsit înregistrat de către Zamfir Arbure în *Българо-румънски речник*, Bucureşti, 1909, şi, mai târziu, în *Dicţionarul etimologic şi ortografic al limbii bulgare literare*, elaborat de St. Mladenov şi publicat în 1941: 230.

În operaţia de identificare a celei mai bune soluţii etimologice poate fi invocat şi criteriul cronologic. În bulgară *кана* este recent, în timp ce rom. *cană* este prezent în limbă din 1640, ceea ce constituie un argument pentru originea germană sau maghiară a lui *cană* în locul originii bulgare, susţinută de unele dicţionare ale limbii române. Am putea spune, mai degrabă, că rom. *cană* a fost împrumutat de limba bulgară, în nici un caz invers, opinie susţinută şi de către cercetătorul V. Nestorescu.

Studiul aprofundat al interferenţelor lexicale româno-bulgare va putea fi întregit, când se vor afla la dispoziţia specialiştilor toate volumele celor două dicţionare fundamentale bulgăreşti, etimologic şi explicativ; de asemenea, se vor putea face completări şi, eventual, corijări prin recurgerea la marele *Dicţionar al limbii române*, a cărui redactare se apropie de sfârşit, prin utilizarea integrală a altor dicţionare, a atlaselor dialectale şi a arhivelor lingvistice.

Bibliografie selectivă

Baltova, Iulia, *Съвременният български език и проблемите на междуезиковите контакти*, Sofia, 1991

Bankov, Liubomir, *Ранните заемки от френски език в български. Анализ на лексикалния материал (1857-1870)*, "Български език", кн. 3, 1961, 281-352

Bernard, Roger, *Българистични изследвания*, Sofia, 1982

Bernard, Roger, *Quatre mots bulgares d'origine roumaine*, "Български език", VII, 1963, 2, 33-37

Bernstein, S.B., *Cu privire la legăturile slavo-române. În Omagiu lui Iorgu Iordan cu prilejul împlinirii a 70 de ani*, Bucureşti, Editura Academiei, 1958.

Capidan, Th., *Limbă şi cultură*, cap. *Elementele sud-slave în limba română şi elementele româneşti din limbile slave meridionale*, Bucureşti, 1943

Chelaru, Valentin Gr., *Elemente româneşti în limba şi literatura bulgară din sec. al XIX-lea în context sud-est european. Cu privire specială asupra operei lui Iv. Vazov*, Rezumatul tezei de doctorat, Bucureşti, 1976

Coteanu, Ion, Sala, Marius, *Etimologia şi limba română. Principii-probleme*, Bucureşti, 1987

Cvasnîi Cătănescu, Maria, *Limba română. Origini şi dezvoltare*, Humanitas, Bucureşti,

BDD-A24226 © 2009 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 17:30:25 UTC)

1996

Filipova-Bairova, Maria, *Гръцки заемки в съвременния български език*, Sofia, 1960

Gălăbov, Ivan, *Избрани трудове по езикознание*, Sofia, 1986

Gămulescu, Dorin, *Influenţe româneşti în limbile slave de sud. I. Sârbocroata*, Bucureşti, 1983

Gheorghiev, Vladimir, *Въпроси на българската етимология*, Sofia, 1958; *Българска етимология и ономастика*, Sofia, 1960; *Проблеми на българския език*, Sofia, BAN, 1975

Gheorghiev, Vladimir, *"L'union linguistique" balkanique. L'état actuel des recherchers*, în „Linguistique balkanique", XX, 1977, p. 5-15

Graur, Alexandru, *Etimologii româneşti*, Bucureşti, 1963

Graur, Alexandru, *Alte etimologii româneşti*, Bucureşti, 1975

Gyllin, Roger, *The genesis of the modern Bulgarian literary language*, „Acta Universitatis Upsaliensis – Studia Slavica Upsaliensia", 30, Uppsala, 1991

Hristea, Theodor, *Probleme de etimologie. Studii. Articole. Note*, Bucureşti, 1968

Hristea, Theodor, *Împrumuturi şi creaţii lexicale neologice în limba română contemporană*, LR, XXI, nr. 3, 1972, 186-200

Konstantinova, Violeta, *Езиковите въпроси в българския печат през XIX век*, Sofia, 1979

Mangiulea, Mariana, *Împrumuturi lexicale româneşti în limba bulgară literară*, Ed. Universităţii Bucureşti, 2000

Mihail, Zamfira, *Synonymy in the Bulgarian Social-political Terminology in Use in the Latter Half of the Nineteenth Century*, "Southeastern Europe/L'Europe du Sud-Est", 11, nr. 1, 1984, 43-52; *Etimologia în perspectivă etnolingvistică*, Bucureşti, 2000

Mihăilă, G., *Studii de lexicologie şi istorie a lingvisticii româneşti*, Bucureşti, 1973; *Langue et culture roumaines dans l'espace sud-est européen*, Bucureşti, Editura Academiei, 2001.

Mircev, Kiril, *Историческа граматика на българския език*, Sofia, 1963

Mladenov, Maxim, *Elemente româneşti în terminologia populară bulgară din domeniul îmbrăcămintei*, „Cercetări de lingvistică", XVII, nr. 2, Cluj, 1972, 263-277

Mladenov, Maksim, *Говорът на Ново-Село*, Vidinsko, Sofia, 1969; *Българските говори в Румъния*, BAN, Sofia, 1993

Mladenov, M.Sl., *Influenţe româneşti în Abecedarul bulgăresc al lui Petăr Beron (Braşov, 1824)*, SCL, nr. 2, 1975, 159-165

Nestorescu, Virgil, *Cuvinte româneşti în limba bulgară*, *Studii de slavistică*, vol. II, 1971, 141-146

Nestorescu, Virgil, *Împrumuturi româneşti în limba bulgară*, LR, XXXIX, nr. 5-6, 1990, 419-422

Nestorescu, Virgil, *Contacte lingvistice interbalcanice. Elemente româneştiîn limba bulgară*, Univers enciclopedic, Bucureşti, 2002

Niculescu, Alexandru, *Individualitatea limbii române între limbile romanice. 3. Noi contribuţii*, Clusium, 1999

Niţă-Armaş, Silvia ş.a., *L'influence roumaine sur le lexique des langues slaves*, „Romanoslavica", XVI, 1968, 60-121

Osman Zavera, Maria, *Împrumuturi lexicale româneşti în graiurile limbii bulgare*, Ed.

BDD-A24226 © 2009 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 17:30:25 UTC)

Universităţii Bucureşti, 2002

Pătruţ, Ion, *Împrumuturi prin filieră*, „Cercetări de lingvistică", XVIII, 1962, nr. 2, 322-336

Poalelungi, Ana Goldiş, *L'influence française sur le roumain (Lexique, syntaxe, stylistique)*, Dijon, 1973, 250-270

Puşcariu, Sextil, *Limba română*, I, *Privire generală*, Editura Minerva, Bucureşti, 1976

Rosetti, Alexandru, *Istoria limbii române. De la origini până la începutul secolului al XVII-lea*, Ediţie definitivă, Bucureşti, 1986

Sala, Marius, *Limbi în contact*, Bucureşti, 1997

Simeonov, Boris, *Влиянието на румънския език върху езика на българските възрожденци и революционери-емигранти*, „Cercetări de lingvistică", III, 1958, Supliment, 453-463; *Румънското влияние върху лексиката на Хр. Ботев*, ГСУ-ФСл.Ф, том LX, 1966

Sinigaglia, L.E., *Dicţionar complet româno-francez*, Iaşi, 1898

Ursu, N.A., *Formarea terminologiei ştinţifice româneşti*, Bucureşti, 1962

Ursu, N.A., Ursu D., *Observaţii privitoare la adaptarea neologismelor în limba română*, LR, XV, nr. 3, 1966, 245-255

ABREVIERI

BER – *Български етимологичен речник*, т. 1-5, Sofia, 1971-1996

BFR – I.A. Bogorov, *Българо-френски ре*чник, Viena, 1871

BTR – L. Andreicin, L. Gheorghiev, St. Ilcev, N. Kostov, Iv. Lekov, St. Stoianov, Ţv. Todorov, *Български тълковен речник*, трето издание, Sofia, 1973

DDRF – Fr. Damé, *Nouveau dictionnaire roumain-français*, vol. I-IV, Bucureşti, 1893-1896

DEX – *Dicţionarul explicativ al limbii române*, conducătorii lucrării Ion Coteanu, Luiza Seche, Mircea Seche, ediţia I, Bucureşti, 1975; ediţia a II-a, 1998

DLR – *Dicţionarul limbii române*, publicat de Academia Română, red. resp. S. Puşcariu, A-de şi F-lojniţă, Bucureşti, 1913-1949 şi serie nouă, 1965

DLRM – *Dicţionarul limbii române moderne*, sub direcţia prof. univ. D. Macrea, Bucureşti, 1958

DRT – Mitică Grecu, Agiemia Baubec, Zeidula Mambet, *Dicţionar român-turc*, Bucureşti, 1977

NDEH – Albert Dauzat, Jean Dubois, Henri Mitterand, *Nouveau dictionnaire ètymologique et historique*, quatrième édition revue et corrigeé, Paris, 1971

NRCD – A.P. Nikolaev, *Речник на чуждите думи в българския език с пояснение на корените им*, Şumen, 1893

RBE – *Речник на българския език*, гл. ред. Кристалина Чолакова, Sofia, I –1977, II – 1979, III – 1981, IV – 1984, V – 1987, VI – 1990, VII – 1993, VIII – 1995

RCD – Maria Filipova-Bairova, Simeon Boiadjiev, Elena Maşalova, Kiril Kostov, *Речник на чуждите думи в българския език*, второ фототипно издание, Sofia, 1993

REHrB – St. Bojkov, Zara Ghenadieva, *Речник на езика на Хр. Ботев*, I (А-К), Sofia,

BDD-A24226 © 2009 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 17:30:25 UTC)

1960

SRE – *Словарь русского языка в четырех томах*, главн. ред. А.П. Евгенева, Moscova, 1981-1988

TDRG – H. Tiktin, *Rumänische-deutsches Wörterbuch*, I-III, 1903-1925

Tiktin-Miron – H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, Überarbeitete und ergänzte Auflage von Paul Miron, I-III, Wiesbaden, Otto Harrassowitz, 1988

TS – *Türkce Sözlük*, I-II, Ankara, 1988

REVISED ETYMOLOGIES

The first part of the paper is a brief survey of the studies dedicated to the influence exerted by Romanian language on Bulgarian. Mention is made of Fr. Miklosich, Th. Capidan, Al Rosetti, Vl. Georgiev, Boris Simeonov, Maxim Mladenov and others. In the Romanian-Bulgarian linguistic relations we distinguish two principal moments: a period of old borrowings, representing different spheres of the dialectal vocabulary (pastoral and agricultural terminology, household, botanical, technical terms etc.) and a period of modern borrowings, beginning with the formation stage of the literary Bulgarian language in the specific circumstances of the Bulgarian Renaissance in the 19th century, when the Bulgarian emigrants received important support on the Romanian territory for their political, journalistic, cultural activity – a fact that favoured the taking over of a series of Romanian lexical elements. Most of the Bulgarian borrowings from Romanian belong to the North Bulgarian dialects, while the literary words represent a smaller part.

In the second part of the paper we intend to bring to attention some Bulgarian words (bg. *претенция*, bg. *кана*) whose etymologies have not being clarified yet or, in the case of which, in the dictionaries of the Bulgarian literary language there is no unanimous opinion about their origin. In establishing these etymologies, we took into consideration the two basic criteria – formal and semantic –, without neglecting the others (chronological, functional, historic and social, the criterion of the geographic spreading), which can prove decisive sometime.

BDD-A24226 © 2009 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 17:30:25 UTC)